תורה אור

לא מצא ארבעת מינין יהא יושב ובטל והתורה אמרה "בסוכות תשבו שבעת ימים" סוכה של כל דבר °וכן בעזרא אומר °צאו ההר והביאו עלי זית ועלי עץ שמן ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבות (*ועשו) סוכות ככתוב [א] *ורבי יהודה סבר הני לדפנות עלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבות לסכך *ותנן מסככין בנסרין ד"ר יהודה אלמא סיב ועיקרא דדיקלא מינא דלולבא הוא ש"מ, ומי אמר ר' יהודה ארבעת מינין אין מידי אחרינא לא *והתניא סיככה בנסרים של ארז שיש בהן ד' טפחים ד"ה פסולה, אין בהן ד' טפחים רבי מאיר פוסל ורבי יהודה מכשיר ומודה רבי מאיר שאם יש בין נסר לנסר כמלא נסר שמניח פסל ביניהן וכשירה מאי "ארז" הדס (א) כדרבה בר רב הונא *דאמר רבה בר רב הונא אמרי בי רב עשרה מיני ארזים הן שנא' °"אתן במדבר ארז שיטה והדס וגו'": ר' מאיר אומר אפילו במשיחה כו': תניא *א"ר מאיר מעשה ביקירי ירושלים שהיו אוגדין את לולביהן בגימוניות של זהב אמרו לו *משם ראיה במינו היו אוגדין אותו מלמטה אמר להו רבה להנהו מגדלי הושענא דבי ריש גלותא כי גדליתו הושענא דבי ריש גלותא שיירו ביה בית יד כי היכי דלא תיהוי חציצה רבא אמר כל לנאותו אינו חוצץ ואמר רבה לא לינקוט איניש הושענא בסודרא דבעינא לקיחה תמה וליכא °ורבא אמר *לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה אמר רבא מנא אמינא לה דלקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה דתנן *אזוב קצר מספקו בחוט ובכוש וטובל ומעלה ואוחז באזוב ומזה ואמאי °"ולקח... וטבל" אמר רחמנא אלא לאו ש"מ לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה, ממאי דלמא שאני התם כיון דחבריה כגופיה דמי אלא מהא *נפל משפופרת לשוקת פסול הא

לא מצא אחד מד' מינין הללו יהא יושב ובטל. מסוכה נמצא זה קל והדין היה מלמד חומר מתחלתו כדדרשת מה לולב הקל שאינו נוהג בלילות כבימים יש בו חומר זה שאינו נוהג אלא בד' מינין סוכה חמורה שנוהגת בלילות כו': **עלי זית ועלי עץ שמן.** לאו ד' מינין נינהו: (ור"י סבר הנך לדפנות ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבות לסכך) **ותנן מסככין בנסרים.** ול"ג של ארז והכי נמי דהני נסרים מאחד מד' מינים הם מיהו מעיקרא דדיקלא נינהו אלמא לר"י סיב ועיקרא דדיקלא כשירין לאגדו של לולב דאי לאו הכי הוו להו כמין אחר דהא לר"י אין סוכה אלא בהכשר לולב מק"ו: **סככה בנסרים של ארז** גרסינן הכא: **י' מיני ארזים הם.** והדס חד מינייהו במסכת ר"ה (דף כג.): **ביקירי ירושלים.** מנכבדי ירושלים העשירים: **במינו אוגדין אותו מלמטה.** נמצא אגד העליון נוי בעלמא ולא להכשיר מצוה לפיכך אינו תוספת לעבור על בל תוסיף: **מגדלי הושענא.** אוגדי הלולבים לשון גדילין ולשון הש"ס לומר לכל אומן בדבר לשון זה כגון הך דבפרק משקין (מו"ק דף יא.) למגדלי אוהרי ולמגדלי תעורי בחולו של מועד הא למדת שפירוש לשון זה לשון עשיה ותקון: **שיירי ביה בית יד.** מתחת לאגד שלא יקחנו במקום אגדו דקסבר אין האגד מן המצוה כרבנן דאמרי אין צריך אגד: **דלא כהוי חלילה.** בין יד להושענא ואין זו לקיחה: **לא לינקוט איניש הושענא בסודרא.** כשנוטלו לצאת בו לא יכרוך סודר שבין כתפיו על ידו ויאחוז בו הלולב: **אזוב קצר.** שהיו מביאין מי חטאת מעיר לעיר בשפופרת של קנים ארוכות ומכניסין אותם בהם לטהרת טמאים ומטביל האזוב ומזה ואם היה קצר כשמכניסו בפי השפופרת אינו מגיע למים שבראש השני: **מספקו.** מאריכו כדי ספוקו: **בכוש.** פלך פוזי"ל בלע"ז שהנשים טוות בו: **"ולקח.** אזוב וטבל במים" בשעת טבילה בעינן לקיחה: **אלא שמע מינה שמה לקיחה.** ומיהו כשהוא מזה צריך לאחוז באזוב מפני שאם אוחזו בספוקו הוא מנענע כאן וכאן ואינו מכוין ומזה על הכלי: **נפל משפופרת לשוקת.** אף האפר היו מביאין בשפופרת ומקדשין בו את המים בשוקת של אבן שכל מעשה פרה בכלי אבנים היתה אם אפשר והיה נותן אפר משפופרת למים שבשוקת שהאפר נותן למעלה כדילפינן בסוטה (דף טז:) מים חיים אל כלי שהמים נותנין תחילה אל כלי ולא יפסיק אפר ביניהן והא דכתיב "ונתן עליו מים" מוקמינן (שם) לערבן ואם כשבא לקדש נפל האפר משפופרת לשוקת שלא במתכוין פסול הקידוש דבעינן "ולקחו מעפר שרפת החטאת ונתן וגו'" שיהא לוקח בידו ונותן:

הא

להקל ותימה דהכא אין הלכה כר' יהודה דלא מכשר אלא בד' מינין דסתם מתני' בפ"ק (דף יא.) כרבנן בהדלה עליה את הגפן ואת הדלעת דקתני או שקצץ כשרה וי"ל דהא דקי"ל התם כרבי יהודה היינו מכח דין אחר ויליף במה מצינו מנותר שישנו בבל תותירו וחמץ ישנו בבל תותירו מה נותר בשריפה אף חמץ בשריפה דאע"פ שאמרו לו חכמים אשם תלוי וחטאת הבאה על הספק יוכיחו שהם בבל תותירו ואת אמרת בקבורה ושתק ר' יהודה אלמא הדר ביה מההיא אע"ג דהוא שתק אנן לא שתקינן דלא שתק אלא מתוך דברי עצמו במה שאומר במקום אחר דנותר בקבורה אבל אנן סברינן בשריפה ואין כאן יוכיח:

והביאו עלי זית. רבי יהודה הוה מוקי ליה לדפנות:

מאי ארז הדס כדרבה בר רב הונא דאמר י' מיני ארזים הם. תימה ולרב יהודה אמר רב דפליג עליו מאי איכא למימר דאמר במס' ר"ה פ' אם אינן מכירין (דף כג. ושם) ד' מיני ארזים הם אלו הן ארז וקתרום ועץ שמן וברוש ולספרים דגרסי לעיל בפ"ק (דף יד:) ברייתא דתניא כוותיה דרב סיככה בנסרים שאין בהן ארבעה דברי הכל כשרה ול"ג של ארז ניחא דבברייתא דהכא תניא כוותיה דשמואל ולא חשיב לה רב עיקר:

כי היכי דלא ליהוי חלילה. דקסבר רבה מין במינו חוצץ אי נמי משום דמספקא ליה כדמוכח פרק בהמה המקשה (חולין דף ע. ושם) כרכתו אחותו והוליאתו מהו דמפרש ר"ת היינו נקבה שנולדה עמו וקרי לה אחותו כדאשכחן פרק כל הבשר (שם דף קיד.) אין לי אלא בחלב אמו בחלב אחותו הגדולה מניין והא דאמר פ"ק דבכורות (דף י. ושם) גבי חמורה שלא ביכרה וילדה שני זכרים ורבנן לימא קסברי מקלת רחם מקדש לאו כוליה רחם מקדש נהי דלא"ה לנמנם חלילה מיהא איכא אמר רב אשי מין במינו אינו חוצץ התם הוא דפשיטא לן משום דאיכא מקלת רחם בלא חלילה ואע"ג דהכא נמי הוי חוצץ לאגד ומקלתה בלא חלילה וקא קפיד רבה דלמא לידה שאני דאורחייהו של תאומים בהכי והא דאשכחן בסוף שתי מדות (מנחות דף צד.) דמרבה כל בעלי חוברין לסמיכה [ובתוספות אחד מניף ע"י כולם] ולא בעי למילף תנופה בק"ו מסמיכה דלא אפשר דהיכי ניעבד ליניפו כולהו בהדי הדדי קא הויא חלילה אפילו לרבא דאמר הכא מין במינו אינו חוצץ מ"מ פירכא היא ועוד מידי דלאו אורחיה סברא הוא דחוצץ כדתנן פ"ב דזבחים (דף טו:) על גבי רגל חברו פסול ובפ' הוציאו לו (יומא נח. ושם) מיבעיא ליה לרמי בר חמא הניח מזרק [תוך מזרק] וקבל בו את הדם מהו מין במינו חוצץ או אינו חוצץ ומסיק דאינו חוצץ דכתיב (ג) אשר ישרתו בם בקודש שנים כלים ושירות אחד והדר מיבעיא ליה הניח סיב בתוך המזרק דהוי מין בשאינו מינו אי חוצץ או אינו חוצץ ואין לדמות כל הדברים:

דבעינא לקיחה תמה וליכא. הכא לא שייך למימר דלא ליהוי חלילה כדאמר לעיל דלעיל איירי כשיאגד בלולב והכא כשכרך בידו ובדבר הכרוך בידו לא שייך חלילה ובסוף מקום שנהגו (פסחים נז. ושם) גבי ישככר איש כפר ברקאי דהוה כריך ידיה בשיראי ועביד עבודה ופי' בקונטרס וחלילה פוסלת בקדשים דכתיב ולקח הכהן בעינן שתהא לקיחה בעצמו של כהן אע"ג דלקיחה על ידי ד"א שמה לקיחה [לרבא] ה"מ דרך כבוד כדמוכח בסוף פירקין (דף מב.) גבי לולב שהוליאו בכלי דפריך עלה והאמר רבא לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה ומשני הני מילי דרך כבוד אבל דרך בזיון לא והשתא נמי אע"ג דכריך ידיה בשיראי לכבוד עצמו היה עושה שלא יתלכלכו ידיו בדם האברים ומבזה קדשי שמים קרי ליה התם אי נמי *דלטעמיה דחלילה נענש משום בזיון קדשים כדמוכח מבת קול ומיהו לא יתכן פירוש זה מדמייתי עלה ההיא דאזוב שספקו בחוט אלא י"ל דאגד הצריך ללולב שלא יתפרדו המינין שייך ביה חלילה אבל הכא סודרא לא בעי לולב ומיהו גם זה לא יתכן דכ"ש דהוה ליה למימר דחוצץ כדמוכח בעיא דרמי בר חמא דפרק הוציאו לו (יומא דף נח. ושם) דהניח מזרק בתוך מזרק דבעי למיפשטה מההיא דעל גבי רגל חבירו פסול ודחי שאני רגל דלא מבטל ליה וי"ל דמיירי שעשה מן הסודר כמין בית יד ללולב ואין שייך כאן חלילה שכל הלולב חוץ מידו ואוחזו בבית יד הבולט הנעשה מן הסודר ודמי לאזוב שספקו בחוט ולא חשיב ליה רבה לקיחה תמה ורבא סבר שמה לקיחה ולולב שהוליא בכלי דסוף פירקין לא שאוחז בדופני הכלי אלא מניח ידו תחת שוליו או שאוחז בבית יד של כלי*:

נפל משפופרת לשוקת. פי' בקונטרס לשוקת של אבן שכל מעשה פרה בכלי אבנים ואי אפשר לומר כך דהך שפופרת גופה מקבלת טומאה היא כדמוכח פרק חומר בקודש דאמרינן שפופרת שחתכה לחטאת טמאה ויטביל ובמסכת פרה בדוכתי טובא תנן שהיו ממלאין חביות לקדש בהן עוד משמע דעדיפי שאר כלים לקדש דתנן (פרה פ"ה משנה ה) בכל הכלים מקדשים אפילו בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה דאף על גב דלא חשיבי כלים לטומאה חשיבי כלי לקידוש וכ"ש שאר כלים ומה שכל מעשיה בכלי אבנים היינו בשבעת הימים שמפרישין כהן השורף את הפרה ללשכה שעל פני הבירה ולשכת בית אבן היתה נקראת כדמפרש בריש יומא (דף ג.) ועביד משום מעלה: [וע"ע תוספות חגיגה כג. ד"ה שפופרת ותוספות יומא ג. ד"ה שכל ותוספות חולין ט: ד"ה טמאה]

אמאי

רבינו חננאל

שבלולב. ש"מ נסרין של דקל מין לולב הן. ואסיקנא נמי ארז מין הדס הוא. ר' מאיר אומר אפי' במשיחה אוגדין. תניא אמר ר' מאיר מעשה ביקירי ירושלים שהיו אוגדין אותו בגימוניות של זהב אמרו לו במינו היו אוגדין אותו מלמטה. אמר רבה למגדלי הושענא דבי ריש גלותא שיירו בלולב בית יד. כלומר קצה הלולב הנאגד עם ההדס הניחוהו בלא אגד כי היכי דלא ליהוי חציצה רבא אמר כל לנאותו אינו חוצץ מין במינו הוא. אמר רבה לא לינקוט איניש לוליבא בסודרא דבעינא [לקיחה תמה] וליכא. רבא אמר לקיחה [ע"י דבר אחר] שמיה לקיחה מהא דתנן בפרה פי"ב האזוב הקצר מספקו בחוט או בכוש טובל ומעלה ואוחז באזוב ומזה. ר' יהודה ור"ש אומרים כשם שהויה באזוב כך טבילה באזוב. פי' אליבא דת"ק דפליג עלייהו אמאי קא שרי ולקח אזוב וטבל במים כתיב כו' וזה לא לקח אלא בחוט ובכוש שטוות בו הנשים נקרא כוש אלא ש"מ לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה ודחינן דלמא שאני חוט וכוש דכיון דחבריה לאזוב כאזוב דמי ולא דמי לסודר דלא חבריה ללולב אלא מהא דתנן בפרה פ"ו נפל הקידוש משפופרת על השוקת פסול ודייקינן

עה א ב מיי' פ"ז מהל' לולב הלכה יא סמג עשין מד טוש"ע א"ח סי' תרנא סעיף ז:

עו ג מיי' פ"ה מהלכות סוכה הלכה ד סמג עשין מג:

עז ד מיי' פ"ט מהל' שם הלכה ב סמג שם:

[יש תוספות שלא כתוב לפניהם כך ור' יהודה עד לדפנות וכמו שהעיד החכם שמצא כך בספר [illegible] כן בש"ס של קלף וכמו א"ש תוספות ד"ה וכיון]

[לקמן מב.]

פרה פי"ב מ"א

שם פ"ו מ"א

ר"מ

[נ"ל לעשות]

[לעיל יד. וש"נ]

שם: יז:

תענית כה: ר"ס כג. ב"ב פ:

[תוספתא פ"ב]

[שבת קלט: וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאי ארז הדס (כדרבה וכו' שיטה והדס) תא"מ ונ"ב [illegible]

הגהות הגר"א

[א] (ורבי יהודה סבר כו' עד לסכך) תא"מ:

גליון הש"ס

גמ' וכן בעזרא. עיין מ"ש לעיל בגליון דף יב [illegible] ד"ה לאו סבר: [illegible] לקיחה ע"י דבר אחר [illegible] דף [illegible] ברש"י ד"ה רב פפא:

[דל [illegible] כצ"ל]

[וע"ע תוספות זבחים כד. ד"ה [illegible] ולפסן]